

«БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИ ВА БИЗНЕС» мавзусидаги

МАЪРУЗА

Маърузачи:

Ғ.Дусмуратов

Mavzu:
I-мавзу. БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИ ВА БИЗНЕС

- **Режа**

- 1.1. Бизнес-режа тушунчаси, мақсади, вазифалари ва тузиш хусусиятлари.
- 1.2. Бизнес-режанинг бошқа режавий хужжатлардан фарқи
- 1.3. Ўзбекистонда бизнес-режалаштиришнинг роли, амалиёти ва фойдаланилмаётган имкониятлари

- **1.1. Бизнес-режа тушунчаси, мақсади, вазифалари**
- **ва тузиш хусусиятлари.**
- **Бизнес-режа** - назарда тутилаётган бизнеснинг қисқа, аниқ ва тушунарли баён қилиниши, кўп сонли турли ҳолатларни кўриб чиқишда истиқболли қарорлар қабул қилишга ва уларга эришиш воситаларини аниқлашга имкон берадиган муҳим дастак ҳисобланади.
- Бизнес-режа бизнесни бошқаришга имкон берадиган ҳужжат ҳисобланади, унинг учун уни стратегик режалаштиришнинг ажралмас элементи сифатида, бажариш ва назорат қилиш қўлланмаси сифатида тасаввур этиш мумкин. Бизнес-режани режалаштириш жараёни ва фирма ички бошқаруви дастаги сифатида қараш муҳимдир. Бизнес-режа назарда тутилаётган бизнес муваффақиятини суғурталайдиган ўзига хос ҳужжатдир, шу вақтнинг ўзида бизнес-режа мустақил ўрганиш дастагидир.

- Бизнес-режани ишлаб чиқаришнинг **асосий мақсади** бозор эҳтиёжларига ва зарур ресурсларини олиш имкониятига мувофиқ тарзда фирма хўжалик фаолиятини яқин ва узоқ даврларга режалаштириш ҳисобланади. Бизнес-режа тузувчиларнинг асосий мақсади билан бир қаторда бошқа мақсадларини ҳам акс эттириш лозим:
- - ижтимоий мақсадлар - товарлар ва хизматлар тақчиллигини бартараф этиш;
- - иқтисодий ҳолатни соғломлаштириш, мамлакатда психологик иқлимни яхшилаш; янги маънавий ва маданий бойликларни яратиш; илмий-техник ва ижодий салоҳиятни ривожлантириш; ишбилармонлик алоқаларини, халқаро алоқаларни кенгайтириш;

-тадбиркор статусини ошириш – тадбиркорнинг иқтисодий салоҳиятини (ишлаб чиқариш салоҳияти, молиявий, техник-технологик, илмий ҳамда маънавий салоҳиятларини ҳам) ривожлантириш ва мустаҳкамлаш. Бу битимларни муваффақиятли тузиш шарти ва гарови бўлиб хизмат қилади;

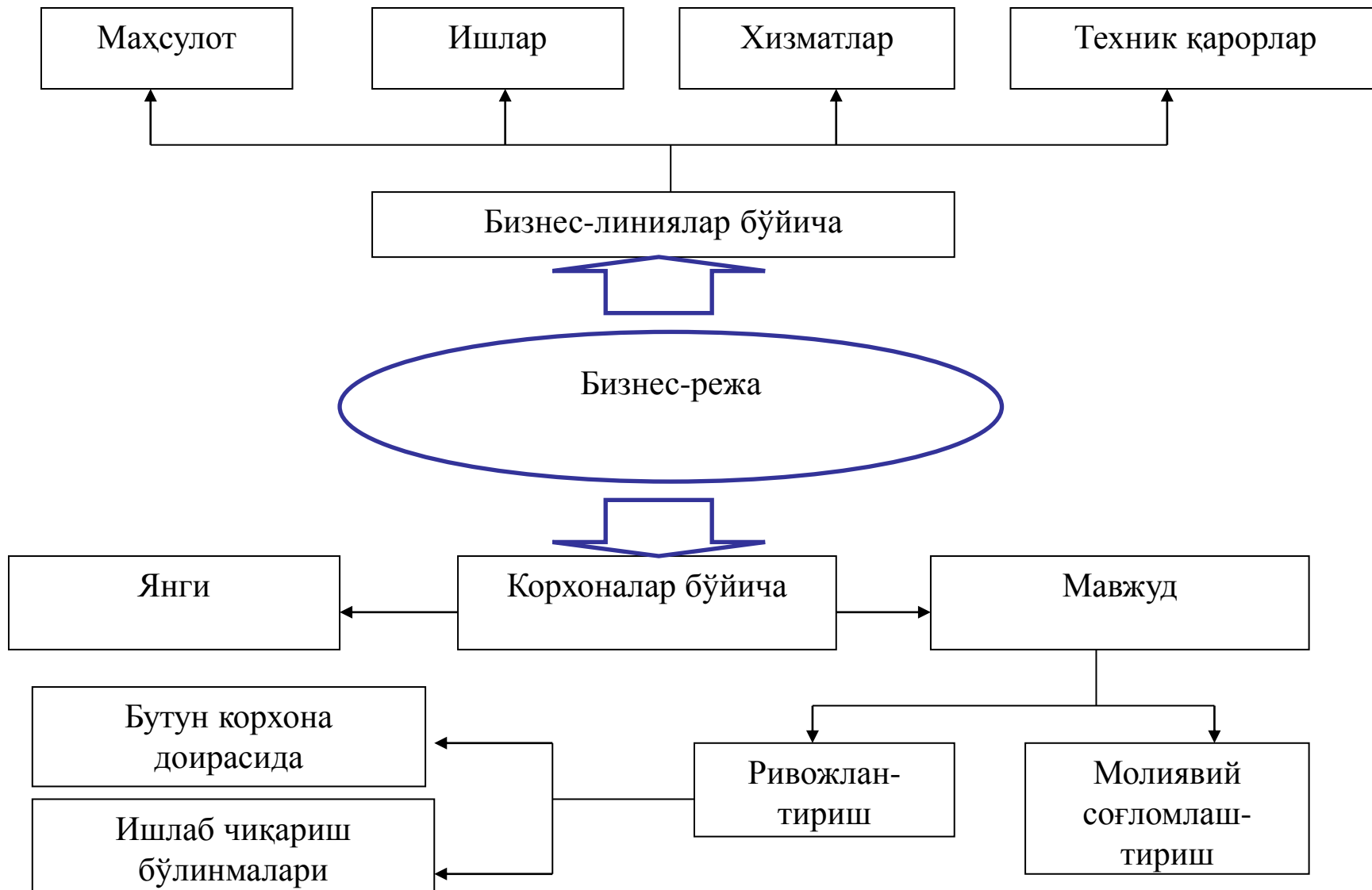
- бошқа махсус мақсад ва вазифалар - контрактларини ривожлантириш, хорижий ташрифлар, турли хил уюшмаларга кириш ва бошқалар.

Ёки масалан:

- кўзланган натижаларга эришишнинг реаллик даражасини тушунтириш;

- мавжуд ёки янги фирманинг ишини қайта ташкил этишни маълум доирадаги шахсларга исбот этиш; компания хизматчиларини лойиҳада кўзланган сифат ёки миқдор кўрсаткичларига эришиш имкониятларига ишонтириш ва ҳақозо.

Бизнес объеклари бўйича бизнес-режа типологияси

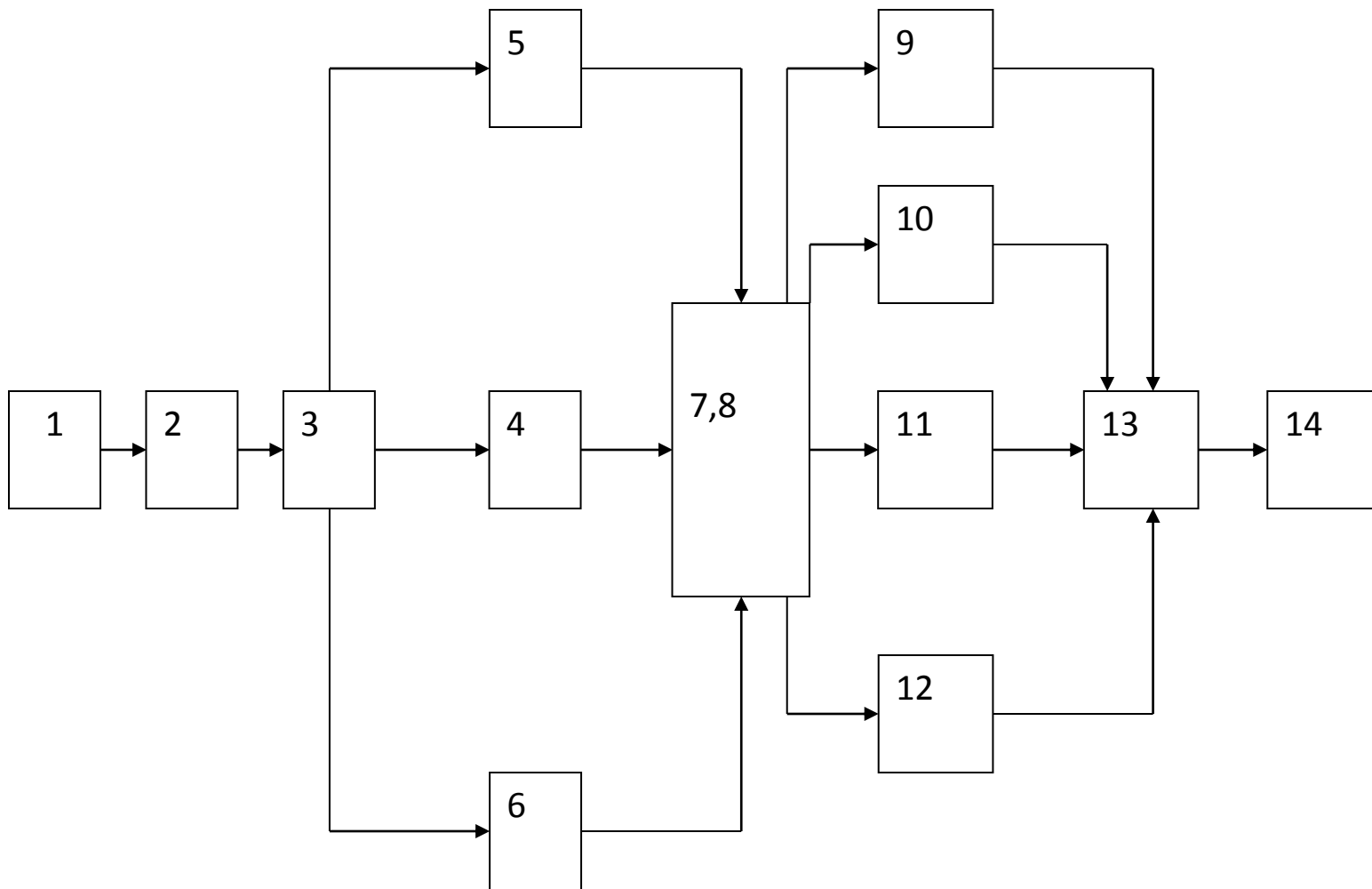

- **2.2. Бизнес-режанинг бошқа режавий хужжатлардан фарқи**
- Бизнес-режа, фирманинг бошқа режаларидан фарқли ўлароқ ташқи йўналтирилганликка эга, сотиш максимал ютуқ келтириши лозим ўзига хос товарга айланади. Оқибатда, бизнес-режанинг корхонани ижтимоий ва иқтисодий ривожлантиришнинг анъанавий режасидан фарқи нафақат тадбиркорлик ташкилотининг ички мақсадларини, балки, шахсларнинг янги ишга фойдали бўлиши мумкин бўлган мақсадларини ҳам ҳисобга олишидадир. Бундан ташқари, бизнес-режада асосий эътибор бизнеснинг маркетинг ва молия-иқтисодий жиҳатларига жамланган, шу вақтнинг ўзида илмий-техник, технологик ва ижтимоий каби томонлар чуқур тақдим этилмаган.

- Тадбиркорларга одатий, олдиндан маълум техник-иқтисодий асослаш (ТИА) каби ҳужжат бизнес-режага анча яқин. Бизнес-режадан ТИАнинг асосий фарқи – бу шуки, техник-иқтисодий асослаш – бу саноат объектини яратиш ва ривожлантириш учун махсус режа ҳужжатидир. Шунинг учун ТИА структурасида асосий акцент лойиҳанинг ишлаб чиқариш-техник жиҳатларига қилинган, бўлғуси бизнеснинг тижорат, бозор муаммолари деярли очилмасдан қолади. Бундан ташқари, бизнес-режанинг ТИАдан фарқи унинг стратегик йўналтирилганлигидан иборат. Демак, ТИАнинг бизнес-режага нисбатан анча қисқа, специфик характери тўғрисида гапириш мумкин. Бизнес-режа ТИАни тадбиркорлик соҳасидан қадамма-қадам сиқиб чиқаради.

Бизнес-режани тузиш кетма-кетлиги

- 1-янги корхонани тузиш ёки мавжуд корхонани такомиллаштириш тадбирларини жорий этиш тўғрисида қарор қабул қилиш;
- 2- ўйланган лойиҳани амалга оширишни бошлаш учун ўз имкониятларини таҳлил этиш;
- 3- ўйланган лойиҳанинг мақсади ҳисобланган маҳсулот ёки хизматни ишлаб чиқаришни танлаш;
- 4- мўлжалланган сотиш бозорини тадқиқ этиш;
- 5- сотиш ҳажмлари башоратини тузиш;
- 6- тижорат ёки ишлаб чиқариш фаолиятини амалга ошириш учунжой танлаш;
- 7- ишлаб чиқариш режасини ишлаб чиқиш;
- 8-маркетинг режасини ишлаб чиқиш;
- 9- ташкилий режани режасини ишлаб чиқиш;
- 10-бўлғуси тижорат фаолиятининг юридик схемасини ишлаб чиқиш;
- 11-бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш масалаларини ҳал этиш;
- 12- суғурталаш масалаларини ҳал этиш;
- 13- молия режасини ишлаб чиқиш;
- 14- бизнес режага резюме ёзиш.

- **1.3. Ўзбекистонда бизнес-режалаштиришнинг роли, амалиёти ва фойдаланилмаётган имкониятлари**
- Бизнесда сезиларли мувафақиятларга эришган корхоналарни бошқаришнинг хорижий амалиёти менежментнинг кўп ҳолларда қўлланиладиган методлари орасида бизнес-режалаштиришдан фойдаланилади. Ушбу корхоналарнинг раҳбарлари бизнес-режалаштиришга асосий методологик ёндашувларнинг ўзлаштирган ва улардаги мантиқий тизимни кундалик бошқарув фаолиятида самарали амалга оширадилар. Бизнес-режалаштириш ёрдамида улар ривожлантиришнинг асосий устивор йўналишларини ажратиб олишни, ресурсларни назорат қилиш ва самарали бошқаришни, бизнесдаги эҳтимол бўлган ўзгаришларни олдиндан кўра билишни, молиялаштириш масалаларини ҳал этишни ўрганганлар. Хорижий фирмалар фаолиятини тадқиқ этиш кўрсатиб турибдики, кўпчилик компанияларнинг банкрот бўлишининг асосий сабаби бизнес-режалаштиришдаги ҳисоб-китобларга эътибор қаратмаслиги ёки бизнес-режанинг йўқлиги ҳисобланади.

- Аммо, мамлакатимиздаги корхоналарни бошқариш бўйича қарорлар ишлаб чиқиш ва асослаш учун бизнес-режалаштиришдан фойдаланиш талаб даражасида эмас. Кўпчилик тадбиркорлар бизнес-режалаштириш билан шуғулланиш имкониятига эга эмаслар, айримлари уни бир йилга тузиши ҳам қийин. Амалиёт кўрсатиб турибдики, кўпчилик раҳбарлар ҳалигача бизнес-режалаштириш методологияси ва фалсафасини эгалламаганлар ва наф келтиришга гумон қиладилар. Шу вақтнинг ўзида менежментни тубдан ўзгартириш эҳтиёжи аллақачон пишиб етилган. Саноат корхоналарининг сезиларли қисмигина бозор конъюнктурасини ҳисобга олган ҳолда ўз фаолиятларини жонлантarmoқдалар. Бунда уларда барибир шу самарасиз менежмент қўлланилmoқда. Мамлакатда конъюнктура ва иқтисодий шароитларнинг ноқулай ўзгариши, молиявий ва кредит бозорининг ривожланмаганлиги, ҳаттоки яхши фаолият кўрсатаётган корхоналар менежментига ўз салоҳиятини сақлаб қолишга имкон бермайди.

**E'TIBORLARINGIZ UCHUN
RAHMAT!**